

Ainakin sata sanaa – Lastenkirjoja erityisyydestä ja erityislapsista

Kuva: Aki Tapionkaski

Erytisyyttä käsitteleviä, alle kouluikäisille ja kouluikäisille tarkoitettuja lastenkirjoja on vähän. Vuosittain Suomessa julkaistaan reilusti yli tuhat uutta lasten- ja nuortenkirjaa, mutta näistä vain muutamissa kirjoissa esiintyy erityislapsia. Erytislasten kommunikatiivisuudesta kertovien lastenkirjojen määrä on sitäkin vähäisempi.

Esitteeseen on koottu 16 erityislapsia käsittelevää lastenkirjaa, jotka on julkaistu vuosina 2000–2020. Erytisyydellä tarkoitetaan tässä lapsen vammaa, sairautta tai ominaisuutta, jonka vuoksi lapsi tarvitsee erityistä tukea. Mukaan on poimittu kirjoja erityisryhmistä, joilla on tyypillisesti haasteita vuorovaikutustaidoissa ja/tai puheen- ja kielenkehityksessä.

Kirjat sopivat erityislasten perheille ja heidän kanssaan työskenteleville ammattilaisille. Kirjat soveltuvat myös erityisyyden käsittelyyn ja ymmärtämiseen esimerkiksi varhaiskasvatuksessa. Esitteessä kirjat on jaettu kolmeen kategoriaan: erityiset kommunikatiiviset, erityiset lapset ja erityisyyttä käsittelevät tietokirjat.

Esitteen ovat koonneet Tampereen yliopiston logopedian tutkinto-ohjelman opiskelijat Milla Markkola, Anni Paavola ja Sanna Tapionkaski. Esitettä työstettiin Tampereella Lastenkirjainstituutin tiloissa yhteistyössä instituutin henkilökunnan kanssa syksyllä 2020. Esitteen kirjat on valittu Lastenkirjainstituutin Onnet-tietokantaa ja kirjakokoelmia hyödyntäen. Kirjoja on saatavilla myös muissa kirjastoissa ja kirjakaupoissa.

Erityiset kommunikaatiotavat

Korhonen, Marika 2019. *Mestarit ja outo mölinä*. Helsinki: Books on Demand. 28 sivua.

Kuvakirja kertoo Metsäeskareiden eli Mestareiden erityislasten päiväkotiryhmän elokuisesta päivästä. Arki-tarinan sävy on positiivinen ja kannustava. Kuvituk-sessa näkyy ryhmän toiminnassa käytetty kuvatuki. Kir-jassa on myös esitelty yksi leikki kokonaan kuvatuella.

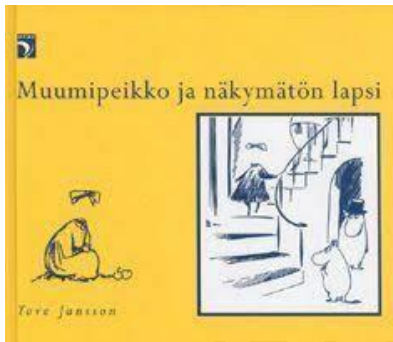
Savolainen, Mari 2007. *Pikkuveljeni Pyry*. Kuvitus ja taitto Kiemura Artworks. Turku: Aivohalvaus- ja dysfasialiitto ry. 16 sivua.

Kertun pikkuveljellä Pyryllä on dysfasia eli kehitykselli-nen kielihäiriö. Kirjassa kerrotaan kielihäiriön vaikutuk-sista Pyryn elämään. Kuvatuen ja tukiviittomien käyttö on esillä perheen yhteisenä juttuna. Kirjan jatko-osa *Pyry koulutiellä* (2007) kertoo kouluikäisestä Pyrystä.

Airola, Sari 2006. *Mia Tiu ja sata sanaa*. Helsinki: WSOY. 25 sivua.

Mia Tiu on puhumaton tyttö, jonka äiti on huolissaan hä-nen puhumattomuudesta. Mia Tiu saa linnun, jolle al-kaa puhua. Sadunomainen kauniisti kuvitettu kirja, jossa puhumattomuudesta kerrotaan vertauskuvallisesti kos-kettavalla tavalla.

Jansson, Tove 2005. *Muumipeikko ja näkymätön lapsi*. Selkokielineen mukautus Pauliina Heine. Helsinki: Kehitysvammaliitto. 16 sivua.

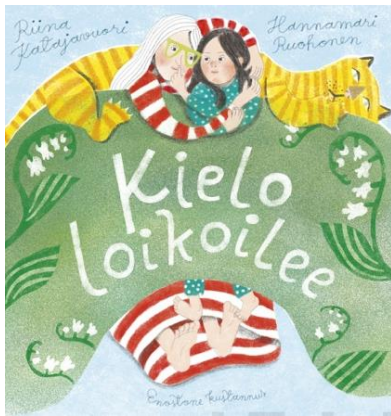
Selkokielineen versio Tove Janssonin kertomuksesta Näkymätön lapsi. Ninni on muuttunut näkymättömäksi tädin ilkeän kohtelun vuoksi. Muumilaakson asukkaiden ystävällisyyden ja isoäidin ihmelääkkeen avulla Ninni muuttuu pikkuhiljaa näkyväksi, rohkaistuu puhumaan ja näyttämään tunteitaan.

Erbs, Sine, Gosvig, Anny & Jordan, Anne Pia, 2000. *Mikko änkyttää*. Kuvitus Jörn Falkenberg. Tanskan-kielineen alkuteos, suomennos ruotsin kielestä Eero Rantala. Helsinki: Suomen Änkyttäjien Yhdistys ry. 19 sivua.

Kertomus viisivuotiaan Mikon päivästä päiväkodissa ja isoisän luona. Mikko puuhailee tavallisia asioita, mutta änkyttää, kun tuntee olonsa epävarmaksi. Turvallisten aikuisten tuella Mikko kertoo mielellään asioita. Kirjan lopussa on aikuisille suunnattu tietoaukeama änkytyksestä.

Erityiset lapset

Katajavuori, Riina & Ruohonen, Hannamari, 2020.
Kielo loikoilee. Vantaa: Enostone Kustannus. 28 sivua.

Värikkäästi ja yksityiskohtaisesti kuvitettu kuvakirja kertoo Kielo-tytön iltapuuhiista. Kielossa voi halutessaan nähdä Down-lapsen piirteitä, ja taitavasti yhteen nivoutuvassa tekstissä ja kuvituksessa vihjeitä arkea sujuvoitavista rutiineista ja eleistä. Tarinan tunnelma on lämmin ja rauhallinen.

Robbins, Rose, 2019. *Minä ja minun siskoni.*
Suomenνος englannin kielestä Terhi Leskinen.
Karkkila: Kustannus-Mäkelä Oy. 30 sivua.

Robbins, Rose, 2020. *Puhuminen ei ole minun juttuni.*
Suomenνος englannin kielestä Terhi Leskinen.
Karkkila: Kustannus-Mäkelä Oy. 30 sivua.

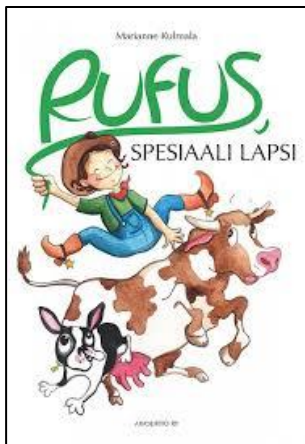

Helppolukuiset kuvakirjat autistisesta lapsesta käsittelevät aihetta arkisten kokemusten kautta ymmärtävästi ja hienotunteisesti. *Minä ja minun siskoni* on kerrottu autistisen lapsen sisaruksen näkökulmasta. Jatko-osassa *Puhuminen ei ole minun juttuni* näkökulma on puolestaan autistisen lapsen. Kirjoissa nousee esiin sisaruksen ja muun perheen lämmin ja välitön rooli erityislapsen vuorovaikutuksen tukena.

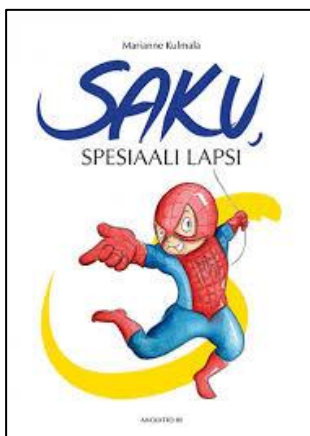
Pere, Tuula & Flores, Catty, 2019. *Tervetuloa kotiin, Helmi*. Helsinki: WickWick Oy. 25 sivua.

Kuvakirja ekaluokkalaisesta Jaakosta, jonka perheeseen syntyy juuri ennen koulun aloitusta kehitysvammainen pikkusisko. Tarinassa kuvataan Jaakon mietteitä ja tunteita Helmi-pikkusiskon syntymään liittyen. Kirjan jatko-osissa *Helmin elämää* (2019) ja *Helmi, perhosemme* (2019) kerrotaan sisarusten arjesta sekä Helmin sairastelusta ja kuolemasta. Vaikeita asioita ja tunteita käsitellään hienovaraisesti isoveljen näkökulmasta.

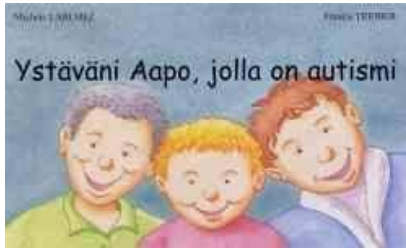
Kulmala, Marianne, 2015. *Rufus, spesiaali lapsi*. Selkokielen osuus Ari Sainio. Kuvitus Kirsi Tapani. Saarijärvi: Aivoliitto ry. 101 sivua.

Bostoninterrieri Boris kertoo ystävästään Rufuksesta, jolla on Touretten oireyhtymä. Alkuosassa kerrotaan Tourettesta lapsille sopivalla tavalla, mukana on pieniä kysymyksiä ja tehtäviä. Loppuosassa Rufuksen äiti kertoo aikuisille mm. arjesta erityislapsen kanssa.

Kulmala, Marianne, 2014. *Saku, spesiaali lapsi*. Selkokielen osuus Ari Sainio. Kuvitus ja taitto Kirsi Tapani. Turku: Aivoliitto ry. 105 sivua.

Kirjan alkuosuus kertoo Sakun elämästä ja Aspergerin oireyhtymän tuomista haasteista. Kirjan tarkoitus on auttaa ymmärtämään erilaisuutta. Sakun arjen haasteiden kuvaamisen jälkeen kirjassa pyydetään lukijaa auttamaan Saku tilanteiden ratkaisemisessa. Kirjan loppuosa on suunnattu aikuisille.

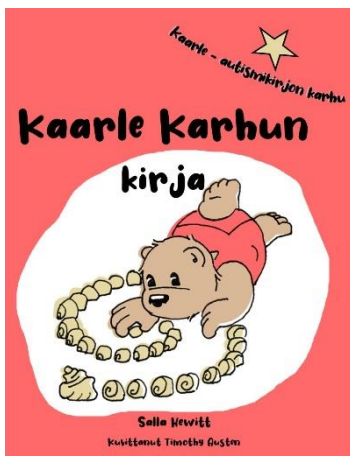
Larchez, Michelle & Treiber, Francis, 2002. *Ystäväni Aapo, jolla on autismi*. Suomennos ranskan kielestä Hannele Parviainen. Porvoo: WS Bookwell Oy. 26 sivua.

Kertojalla on ystävä, jolla on autismi. Kirjassa käsitellään Aapon autismiin liittyvää käyttäytymistä ja piirteitä lempeästi, ja kerrotaan, miten erilaisen ystävän hyviä puolia oppii arvostamaan. Lopussa on muistio autistisen lapsen ominaispiirteistä. Kirja on ilmestynyt myös ruotsiksi nimellä *Min kompis har autism* (2002).

Anderson, Rachel, 2002. *Jenni saa ystävän*. Kuvitus Shelagh McNicholas. Suomennos englannin kielestä Terhi Leskinen. Karkkila: Kustannus-Mäkelä Oy. 64 sivua.

Helppolukuinen kertomus kehitysvammaisen Jennin yksinäisyydestä ja kiusaamiskokemuksista. Kirja päättyy onnellisesti oman ystävän löytymiseen. Sarjan aiemmassa osassa Jenni morsiusneitona (1995) käsitellään Jennin oppimisvaikeuksia ja ilmaisun niukkuutta kauniisti, luonnollisena osana elämää.

Hewitt, Salla, 2021. *Kaarle Karhun kirja*. Riihimäki: Pinkumi. 36 sivua.

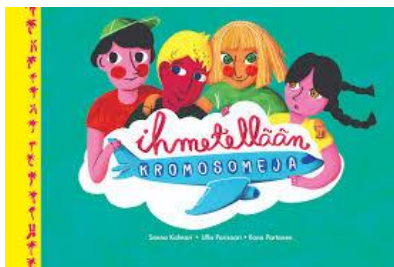
Autismikirjosta sekä sisaruudesta selkeäkielistä tietoa tarjoavassa kirjassa on kuusi tarinaa lasten elämän arkisista tilanteista. Tarinoissa näkyy, mitä lisämausteita neurokirjon lapsille ominainen toiminta niihin tuo ja millaisesta tuesta he hyötyvät. Lapsille suunnattujen tarinoiden yhteydestä vanhemmat ja ammattilaiset voivat lukea vinkit sujuvampaan arkeen.

Erityisyyttä käsittelevät tietokirjat

Saraste, Heini & Könkkölä, Kalle, 2018. *Voihan vammainen*. Kuvitus Väinö Heinonen. Helsinki: Into kustannus. 55 sivua.

Kuvitettu vammaisuutta käsittelevä sanakirja, jossa esitellään laajasti erilaisia vammaisuuteen liittyviä ilmiöitä. Erityisyyteen liittyvät sanat selitetään lasten tasolla ymmärrettävästi ja asiallisesti. Teksti on suunnattu alakouluikäisille, mutta kirja soveltuu myös nuoremille aikuisen kanssa yhdessä luettavaksi.

Kalmari, Sanna & Parisaari, Ulla 2017. *Ihmetellään kromosomeja*. Kuvitus Ilona Partanen. Helsinki: Norio-keskus. 27 sivua.

Emma ja Joonas lomailevat isovanhempiensa kanssa ja kohtaavat matkalla perheen, jossa on erilaisesti käyttäytyvä tyttö. Tarinassa käydään läpi, mitä tarkoittaa kehitysvammaisuus ja mitä kromosomimuutokset voivat aiheuttaa. Tytön diagnoosia ei tarkemmin eritellä, mutta kerrotaan, että hän ei puhu, vaan kommunikoi kuvien avulla.

Selvinen, Satu, 2004. *Samanlainen erilainen kaveri*. Helsinki: Valtakunnallinen vammaisneuvosto. 23 sivua.

Valokuvin kuvitettu vammaisuutta laajasti käsittelevä tietokirja. Käsittelee erilaisia vammaisuuden muotoja ja syitä sekä arjen toimintaa ja tukea koulussa ja harrastuksissa. Teksti on suunnattu alakouluikäisille. Kirja on ilmestynyt myös ruotsiksi nimellä *En likadan annorlunda kompis* (2004).